

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM FAKÜLTESİ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

ALMAN DİLİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(Uluslararası)

IV. DİL, YAZIN VE DEYİŞBİLİM SEMPOZYUMU

BİLDİRİLERİ

ÇANAKKALE 17-19 HAZİRAN 2005

Yayına Hazırlayanlar

**Prof. Dr. Ali Osman Öztürk
Yrd. Doç. Dr. Nevide Akpınar-Dellal
Arş. Gör. Umut Balcı**

EĞLENCE YAZINI

Yrd. Doç. Dr. Hikmet ASUTAY⁴⁷⁸

ZUSAMMENFASSUNG

Neue Medien und die Popliteratur heute

Wenn wir heutzutage die Literatur besichtigen würden, werden wir sehen, dass immer mehr Lektüren zur Unterhaltung gibt. Von Comics, Fantastik, Kinder- und Jugendliteratur oder Märchen u.a. werden immer mehr Texte zur Unterhaltung bewertet. All diese Produkte dienen auch den visuellen Medien wie Fernseher, als auch Computer. Meist bewusste Texten dafür sind wahrscheinlich die verfilmte Texte, wie zum Beispiel "Harry Potter", die Werke von Agatha Christi, "Herr der Ringe" u.a. Solche meistgelesenen Bücher können wir auch als "unterhaltungsliteratur" nennen. Das Lesepublikum dafür ist so zu sagen, sehr breit; Kinder, Jugendliche und auch Erwachsene. Unserer Gesichtspunkt ist hier, wie weit literarisch diese Texte sind. Ein anderer Punkt dazu könnte es sein, wie qualitativ diese mediale Texte sind. Viele Menschen lesen heutzutage diese Texte nicht nur in den Büchern, sondern auch an Medien. In den letzten Tagen sehen wir an den Medien in der Türkei Serien, wie z.B. "Çocuklar Duymasın", "En Son Babalar Duyar", "Ekmek Teknesi", welche wir als "Hypertext" am Bildschirm lesen können. So lautet es dann, dass sich die Lesekultur heute verändert hat. So können wir auch sagen, dass wir mehr als in der Vergangenheit lesen, worauf wir uns vielleicht freuen könnten. Die Frage in diesem Kontext lautet dann, was das literarische Kriterium in diesen Hypertexten sein könnte, was es zu antworten suchen wird.

1. GİRİŞ:

Yazın her şeyden önce zevk alınması gereken bir sanat alanıdır. Yalnızca bir eğitim, ya da kültürlenme aracı değildir. Bugün gerek yazılı, gerek görsel-ışitsel tüm medyalarda yazından yararlanılmaktadır. Bunun en güzel örneğini ise, genel anlamda sinema ve ekranlara yansıyan yapımlar oluşturmaktadır. Böylelikle çoklu medya ile yazın arasında pazar koşullarına bağlı bir organik bağın varlığından söz edebiliriz.

Araştırma konusu, yazınsal altyapısı olan, ya da çoklu medyalardan yazılı metinlere dönüştürülen ürünlerdir. Bunlara kısaca yazına ve yazından uyarılma eserler de diyebiliriz. Örneğin "Harry Potter" ya da "Yüzüklerin Efendisi" gibi. Medya popülerliği sayesinde de olsa özellikle film gösteriminin ardından "Harry Potter" roman dizilerinin tüm dünyada olduğu gibi bizde de çoksatar duruma gelmesi sevindiricidir. "Harry Potter", "Yüzüklerin Efendisi" ve benzeri romanlar

⁴⁷⁸ Trakya Üniversitesi, Alman Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı.

ile tüm bunlara ilişkin medyalar, okuma edimi ve sevgisinin kazandırılmasına katkı sağladıkları için önemlidir. Çağımızın yazını bu tür eserlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda **Stephen King, Agatha Christi** günümüzün en büyük yazarları arasındadır. King'in "Yeşil Yol"u çağımız klasikleri arasında yerini almıştır. Beyaz perde ve ekranların alt yapısı da yine yazın dünyasına dayanmaktadır. 21. yüzyıl insanları olarak bizler, ya görsel-ışitsel metinleri, ya da bilgisayar ekranlarında akan hipermetinleri okuyoruz. O halde tüm bunlar incelemeye değerdir. Kısaca, amacı eğlenmek olan ve kısa zamanda tüketilen yapıtların tümüne birden eğlence yazını adını verebiliriz. Eğlence sözünden burada, yazınsal eğlence, okuma zevki anlaşılmalıdır. Amacı, okurken, dinlerken ya da izlerken eğlenmek, zevk almaktır.

2. ÇOKLU MEDYA ÇAĞINDA OKUMA TEKNİĞİNİN DEĞİŞİMİ:

Okuma biçimimiz değişmiştir. Günümüzde yazın dünyası gerek içerik, gerek biçim olarak köklü bir evrim geçirmektedir. Temel kültür teknikleri olan okuma ve yazma becerileri de artık "multimedia" diye adlandırılan çoklu medya ortam koşullarına bağlı olarak değişim göstermektedir. Aynı şekilde okur kitlesinin alışkanlıkları da değişmiştir. Okur-yazar ilişkisi ise, "interaktif" bir düzeyde çeşitlenmiştir. Tüm bu değişim, genel olarak iki temel gelişimden kaynaklanmaktadır: Birincisi, giderek çoğalan ve çeşitlenen TV kanalları, ikincisi de, bilgisayar ve ağ bağlantısı ile CD, VCD, DVD gibi baş döndürücü bir hızla gelişen çoklu ortam olanaklarıdır. Bu durum, kitap dünyasını, dolayısıyla geleneksel yazını bütünüyle etkilemektedir. Bu değişimleri *Ewers(4/1996)* üç grupta toplamaktadır: **Yazınsal, işlevsel ve sistem değişimi. Yazınsal değişim**, içerik, konu, yazınsal teknik ve biçim değişimleridir. Buna örnek olarak *B. E. Ellies*'in "American Psycho" adlı eserindeki "camera eye" tarzı klipvari sıkça değişen sahneleri, ayrıntı ve içerik yerine yüzeyselliği tercih eden betimlemeler ile çoklu anlatıcı kullanımı gibi özellikler gösterilebilir. Aynı tarzda Alman yazınından *A.H.v. Lange*'nin "Relax"ı, Türk yazınında da *A. İlhan*'ın "Sokaktaki Adam" adlı romanında gördüğümüz çoklu anlatıcı tarzı yine yazınsal değişime örnektir. **İşlevsel değişim**, kullanım şekli ile ilgili değişimleri içermektedir. En karakteristik örnekler ise, CD ile birlikte sunulan kitaplar ile, ekran veya beyazperdeye aktarılan yapıtlardır. Ekranalara aktarılan metinlerin çoğu görsel, bilgisayar ortamlarına aktarılan metinlerin çoğu ise, hipermetin kurgusundadır. **Sistem değişimi** ise, yazının yeri ve konumu açısından oluşan değişimlerdir (*Ewers 4/1996*). Günümüz bağlamında da sorgulanması gereken konu, sistem değişimi, yani günümüz yazınının yeri ve konumudur. Çünkü söz konusu olan geleneksel yazının yerine pop-kültüre dayalı bir yazın gerçeğidir.

Günümüzde okuma edimi, henüz çocukluk çağında, okuma yazmaya dahi geçmeden çoklu medya araçlarıyla başlamaktadır. Çoklu medya içersinde de, en önemli ve en yaygın kültür taşıyıcıları olarak, başta televizyon olmak üzere bilgisayar, ağ oturumları ve kitaplar gelmektedir. Kitaplar da artık kapak içlerinde CD ya da DVD ile birlikte "multimedyal ve interaktif" sloganlarıyla pazarlanmaktadır⁴⁷⁹. "Multimedyal" kavramı bir eserle birlikte sunulan çoklu

⁴⁷⁹ Bu yöntem özellikle çocuk ve gençlik kitaplarında çokça kullanılmaktadır.

medya olanakları ya da çeşitleri, "interaktif" kavramı da, sunulan çoklu medyalara okurun ya da diğer bir deyişle tüketicinin bilgisayar oyunu, bulmaca, boyama vb. türden etkinlik süreçlerine katılımını anlatan bir anlam içermektedir. Okuma edimi açısından önem taşıyan unsurlar ise sözlü, yazılı veya görsel yazın eserleridir. O yüzden bir sınıflama yapmak gerekirse çoklu medya özellikleri taşıyan eserler için;

- **medya uyarlaması eserler,**

- **medya(-lar)dan uyarlanan eserler** diyebiliriz.

Medya uyarlaması eserler, *Harry Potter*, *Yüzüklerin Efendisi* ya da *Agatha Christie*'nin yapıtları benzeri ürünlerin beyazperdeye aktarılmış şeklidir. Türk yazınında *R. İlgaz*'ın "Hababam Sınıfı" da bizdeki en karakteristik örneklerden biridir. Medyalardan uyarlanan veya esinlenen eserlere örnek ise, özellikle müzik dünyasındaki sanatçıların otobiyografileri, film-diziler üzerine yazılan-çizilen her şey, ya da herhangi bir dizi veya filmin yazılı esere dönüştürülmesidir. Bu sınıflamaya, da örnek olarak, günümüz ekran yazıncılarından *Birol Güven*, *Hasan Kaçan* gibi isimler gösterilebilir. Ancak bu noktada "*profesyonel anlamda bir medya eleştirisine gereksinim duyulmaktadır*(Ewers 1994, s. 7)".

3. EĞLENCE YAZINININ KÖKENİ

Matbaanın bulunuşuyla birlikte, yazılı medya pazarı da doğmuştur 18. yüzyılda. Bilgi ve eğlence içerikli takvim yaprakları bunun en güzel örneklerindedir. Bilim-tarih ve toplumsal haberler, çizimlerle desteklenmiştir. Yine matbaa sayesinde ucuz ve seri olarak dergiler, kitapçıklar da hızla yayılmaya başlamıştır. Aydınlanma döneminin etkisiyle bu yayınların amacı, eğlendirirken birşeyler öğretmektir.

Sanayi devrimi sonrasında yaşanan dünya savaşları ve ardından da soğuk savaş günlerinin başlaması, düzeyli yazını benimseyen aydınlanmacı anlayışın evrensel-insancıl değerleri hakkındaki çelişkileri gündeme getirmiştir. Bu anlamda ilk tepki, birinci dünya savaşından sonra *Dadaistlerden* gelir. Eserleri aracılığıyla uğraşları, varolan dil ve yazın biçimlerini alt-üst etmektir. İkinci dünya savaşından sonraki en büyük tepkiler ise, Vietnam savaşına karşıdır. Dönemin sanatçıları kendilerine özgü, özgür yaşam biçimleriyle vahşi Amerikan kapitalizminden kaçmaya çalışırlar. Bu tavırlarıyla varolan yazından çok daha farklı ürünler ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu kuşak kendini *Beatniks* kültürünün içinde bulur. Yazın ise, yine tabandan gelen bir hareket olarak kendi yazınlarıdır. Bugünkü anlamda eğlence yazını, ikinci dünya savaşı sonrası Amerika'da "Pop yazın" ve "Pop Kültür" anlayışından ortaya çıkmıştır(*Ernst* 2001, s. 7). Tüm bu oluşumlar, daha sonra altmışlı yıllardaki öğrenci hareketlerini doğuracaktır. Bu arada ellili yıllardan sonra "ucuz kitaplar", "seri kitaplar" gibi tanımlar da ortaya çıkar. Diğer yandan da çizgi kahramanlar doğar birer birer. Tüm bu ürünlerin hepsi, alternatif bir yazın, alternatif bir değerler dizgesinin arayışlarıdır.

ile tüm bunlara ilişkin medyalar, okuma edimi ve sevgisinin kazandırılmasına katkı sağladıkları için önemlidir. Çağımızın yazını bu tür eserlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda **Stephen King, Agatha Christi** günümüzün en büyük yazarları arasındadır. King'in "*Yeşil Yol*"u çağımız klasikleri arasında yerini almıştır. Beyaz perde ve ekranların alt yapısı da yine yazın dünyasına dayanmaktadır. 21. yüzyıl insanları olarak bizler, ya görsel-işitsel metinleri, ya da bilgisayar ekranlarında akan hipermetinleri okuyoruz. O halde tüm bunlar incelemeye değerdir. Kısaca, amacı eğlenmek olan ve kısa zamanda tüketilen yapıtların tümüne birden eğlence yazını adını verebiliriz. Eğlence sözünden burada, yazınsal eğlence, okuma zevki anlaşılmalıdır. Amacı, okurken, dinlerken ya da izlerken eğlenmek, zevk almaktır.

2. ÇOKLU MEDYA ÇAĞINDA OKUMA TEKNİĞİNİN DEĞİŞİMİ:

Okuma biçimimiz değişmiştir. Günümüzde yazın dünyası gerek içerik, gerek biçim olarak köklü bir evrim geçirmektedir. Temel kültür teknikleri olan okuma ve yazma becerileri de artık "multimedia" diye adlandırılan çoklu medya ortam koşullarına bağlı olarak değişim göstermektedir. Aynı şekilde okur kitlesinin alışkanlıkları da değişmiştir. Okur-yazar ilişkisi ise, "interaktif" bir düzeyde çeşitlenmiştir. Tüm bu değişim, genel olarak iki temel gelişimden kaynaklanmaktadır: Birincisi, giderek çoğalan ve çeşitlenen TV kanalları, ikincisi de, bilgisayar ve ağ bağlantısı ile CD, VCD, DVD gibi baş döndürücü bir hızla gelişen çoklu ortam olanaklarıdır. Bu durum, kitap dünyasını, dolayısıyla geleneksel yazını bütünüyle etkilemektedir. Bu değişimleri *Ewers*(4/1996) üç grupta toplamaktadır: **Yazınsal, işlevsel ve sistem değişimi**. **Yazınsal değişim**, içerik, konu, yazınsal teknik ve biçim değişimleridir. Buna örnek olarak *B. E. Ellies*'in "*American Psycho*" adlı eserindeki "camera eye" tarzı klipvari sıkça değişen sahneleri, ayrıntı ve içerik yerine yüzeyselliği tercih eden betimlemeler ile çoklu anlatıcı kullanımı gibi özellikler gösterilebilir. Aynı tarzda Alman yazınından *A.H.v. Lange*'nin "*Relax*", Türk yazınında da *A. İlhan*'ın "*Sokaktaki Adam*" adlı romanında gördüğümüz çoklu anlatıcı tarzı yine yazınsal değişime örnektir. **İşlevsel değişim**, kullanım şekli ile ilgili değişimleri içermektedir. En karakteristik örnekler ise, CD ile birlikte sunulan kitaplar ile, ekran veya beyazperdeye aktarılan yapıtlardır. Ekranalara aktarılan metinlerin çoğu görsel, bilgisayar ortamlarına aktarılan metinlerin çoğu ise, hipermetin kurgusundadır. **Sistem değişimi** ise, yazının yeri ve konumu açısından oluşan değişimlerdir (*Ewers* 4/1996). Günümüz bağlamında da sorgulanması gereken konu, sistem değişimi, yani günümüz yazınının yeri ve konumudur. Çünkü söz konusu olan geleneksel yazının yerine pop-kültüre dayalı bir yazın gerçeğidir.

Günümüzde okuma edimi, henüz çocukluk çağında, okuma yazmaya dahi geçmeden çoklu medya araçlarıyla başlamaktadır. Çoklu medya içerisinde de, en önemli ve en yaygın kültür taşıyıcıları olarak, başta televizyon olmak üzere bilgisayar, ağ oturumları ve kitaplar gelmektedir. Kitaplar da artık kapak içlerinde CD ya da DVD ile birlikte "multimedyal ve interaktif" sloganlarıyla pazarlanmaktadır⁴⁷⁹. "Multimedyal" kavramı bir eserle birlikte sunulan çoklu

⁴⁷⁹ Bu yöntem özellikle çocuk ve gençlik kitaplarında çokça kullanılmaktadır.

medya olanakları ya da çeşitleri, “interaktif” kavramı da, sunulan çoklu medyalara okurun ya da diğer bir deyişle tüketicinin bilgisayar oyunu, bulmaca, boyama vb. türden etkinlik süreçlerine katılımını anlatan bir anlam içermektedir. Okuma edimi açısından önem taşıyan unsurlar ise sözlü, yazılı veya görsel yazın eserleridir. O yüzden bir sınıflama yapmak gerekirse çoklu medya özellikleri taşıyan eserler için;

- **medya uyarlaması eserler,**

- **medya(-lar)dan uyarlanan eserler** diyebiliriz.

Medya uyarlaması eserler, *Harry Potter*, *Yüzüklerin Efendisi* ya da *Agatha Christie*'nin yapıtları benzeri ürünlerin beyazperdeye aktarılmış şeklidir. Türk yazınında *R. Ilgaz*'ın “Hababam Sınıfı” da bizdeki en karakteristik örneklerden biridir. Medyalardan uyarlanan veya esinlenen eserlere örnek ise, özellikle müzik dünyasındaki sanatçıların otobiyografileri, film-diziler üzerine yazılan-çizilen her şey, ya da herhangi bir dizi veya filmin yazılı esere dönüştürülmesidir. Bu sınıflamaya da, örnek olarak, günümüz ekran yazıncılarından Birol Güven, Hasan Kaçan gibi isimler gösterilebilir. Ancak bu noktada “*profesyonel anlamda bir medya eleştirisine gereksinim duyulmaktadır*(Ewers 1994, s. 7)”.

3. EĞLENCE YAZINININ KÖKENİ

Matbaanın bulunuşuyla birlikte, yazılı medya pazarı da doğmuştur 18. yüzyılda. Bilgi ve eğlence içerikli takvim yaprakları bunun en güzel örneklerindedir. Bilim-tarih ve toplumsal haberler, çizimlerle desteklenmiştir. Yine matbaa sayesinde ucuz ve seri olarak dergiler, kitapçıklar da hızla yayılmaya başlamıştır. Aydınlanma döneminin etkisiyle bu yayınların amacı, eğlendirirken birşeyler öğretmektir.

Sanayi devrimi sonrasında yaşanan dünya savaşları ve ardından da soğuk savaş günlerinin başlaması, düzeyli yazını benimseyen aydınlanmacı anlayışın evrensel-insancıl değerleri hakkındaki çelişkileri gündeme getirmiştir. Bu anlamda ilk tepki, birinci dünya savaşından sonra *Dadaistlerden* gelir. Eserleri aracılığıyla uğraşları, varolan dil ve yazın biçimlerini alt-üst etmektir. İkinci dünya savaşından sonraki en büyük tepkiler ise, Vietnam savaşına karşıdır. Dönemin sanatçıları kendilerine özgü, özgür yaşam biçimleriyle vahşi Amerikan kapitalizminden kaçmaya çalışırlar. Bu tavırlarıyla varolan yazından çok daha farklı ürünler ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu kuşak kendini *Beatniks* kültürünün içinde bulur. Yazın ise, yine tabandan gelen bir hareket olarak kendi yazınlarıdır. Bugünkü anlamda eğlence yazını, ikinci dünya savaşı sonrası Amerika’da “Pop yazın” ve “Pop Kültür” anlayışından ortaya çıkmıştır(Ernst 2001, s. 7). Tüm bu oluşumlar, daha sonra altmışlı yıllardaki öğrenci hareketlerini doğuracaktır. Bu arada ellili yıllardan sonra “ucuz kitaplar”, “seri kitaplar” gibi tanımlar da ortaya çıkar. Diğer yandan da çizgi kahramanlar doğar birer birer. Tüm bu ürünlerin hepsi, alternatif bir yazın, alternatif bir değerler dizgesinin arayışlarıdır.

Altmışlı yıllarda, Amerikalı bir medya kuramcısı ve yazınbilimci olan *Leslie A. Fiedler*, "Popyazın" deyimini ilk kez kullanan kişi olmuştur. Müzik dünyasından kaynaklanan ve kitlelerce beğenilen, güncel gibi anlamlar içeren **Pop** kavramını *Fiedler*, yazın için uyarlamış ve Amerikan *Beat*⁴⁸⁰ kuşağı yazarların eserleri⁴⁸¹ için kullanmıştır (*Ernst* 2001, s. 7). Bu arada bir yazın türü olan çizgi romanlar, yani "Comics" eserleri de Popyazın türü içerisinde sınıflanmaktadır. Popyazın içerisinde pek çok metin, resim veya fotoğraflarla görselleştirilmiş, bir arada kullanılmıştır. Böylelikle Popyazın terimi, genel anlamda yazın, TV, müzik ve moda kültürlerinin bileşenlerinden oluşmuştur diyebiliriz. Bu bileşenlere son olarak da günümüzde bilgisayar-CD ve ağ eklenmiştir. Bu yapısıyla Popyazının giderek daha çok çeşitlendiği ve yayıldığı da söylenebilir. Bu bağlamda genel olarak yazının, çoklu medyalara dönüşümü söz konusudur, diyebiliriz.

Popyazın ürünlerinin belli başlı özellikleri; gerek sahip olduğu basit, gündelik dil, gerekse içerik olarak gündelik, sıradan hayattan alınan kolajlardan oluşabilen kurgusudur. Bu kurgu, zamanla eğlence odaklı olmaya başlamış, özellikle de günümüzde bir sektör haline gelen eğlence dünyasının da ürünü olmaya başlamıştır. Bu bağlamda markalaşma ya da etiket özelliği de ön plana çıkmıştır. Önceleri düzeyli yazın eserlerinden ayrılan diğer yazılı ürünleri belirtmek için kullanılan Popyazın deyimini, bugün genel olarak çoklu medyalara ve yazına hakim olmuş konumdadır. Karşıt-kültür ve çeşitli alt-kültürlerin öncelikle benimsemiş olduğu ve söylem olarak ele aldığı Pop kavramı ve pop estetiği, *Ernst*'e göre "Fransız Postmodernist düşünürlerden çokça etkilenmiştir"(*Ernst* 2001, s. 58).

4. POSTMODERNİST OKUR-YAZARLARIZ

Geçmiş zamanlara göre günümüzde daha çok okuyoruz. Özellikle de sayısı giderek artan mektuplarımızı. Örneğin banka mektupları, yığınla su, elektrik, taksit faturaları ve sayısız beyaz eşya ya da süpermarket reklamları. Bir de, bunların dışında pek çok türden görsel metin. Özellikle de bilgisayar ve TV aracılığıyla. Bilgisayar ve ağ üzerinden okuduğumuz tüm metinler, ardışık ya da eklektik yapıyla açıklamaya dayalı olarak konumlandırılan hipermetinlerdir.

Ekranlarda ise daha çok görsel metinleri okumaktayız. Filmler ve diziler, yani belli bir öykü kurgusu olan tüm yapımları bir metin olarak ele alabiliriz. Hemen hepsinin ardında da, belli bir senaryo-kurgu yapısı, kaynak olarak yazılı metinler bulunmaktadır. Çocuklarımız artık "multimedial" ortamlarda büyümekte, onlardan dinleyip izlemektedirler. Büyükanne ve baba masalları yok artık. Birlikte ekran karşısında "gezmektedirler"(zapping). Pek çoğumuz, zamanımızın

⁴⁸⁰ Beat deyimini, müzikte bir Jazz ritmidir.

⁴⁸¹ Beat kuşağı yazarları: Jack Kerouac (1922-1969), Allen Ginsberg (1926-1997), Neal Cassady (1926-1968), William S. Burroughs (1914-1997), Lawrence Ferlinghetti (1919), Leroi Jones (1934), Gregory Corso (1930), J. D. Salinger (1919) ile Beat şairleri olarak anılan Michael McClure (1932), John Clellon Holmes (1926-1988), Herbert Huncke (1915-1996), Peter Orlovsky (1933), Gary Snyder (1930) ve Philip Whalen (1923). Almanya'da ise Rolf Dieter Brinkmann en önemli Beat yazını temsilcisi ve Fiedler'in Popyazını deyimini 1968'de Almanya'ya taşıyan isimdir.

önemli bir bölümünü TV ya da bilgisayar ekranı karşısında geçiriyoruz; yani sürekli okuyoruz. Görsel metin bolluğu, neredeyse kirlilik derecesine ulaşmış durumdadır.

Okumanın yerini, ekranın ve diğer medyaların aldığını belirten Rosebrock(1994, s.239), kitap okuma oranının düşmesine dikkat çekerek, okuma kültürünün bir değişim süreci içersine girdiğini vurgular. Bunda da en büyük etken olan ekran, kitaplara göre çok daha etkili bir konuma yükselmiş, günümüz medya toplumunun başlıca özelliği haline gelmiştir. Schweikart da(1994, s.40) medyaların olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Ona göre günümüzde bir tür eğlence kültürü oluşmuştur. Medyaların içeriklerinin büyük çoğunluğu da düşünce ve içeriği olmayan eğlence amaçlı programlardan oluşmaktadır. Ekran, bilgisayar ve bilgisayar oyunları, internet, müzik medyaları vb. hemen hepsinde asıl amaç eğlence olmuştur.

Günümüzde daha çok yazıyoruz. Hem de erken yaşlarda başlayan, kalem tutma becerisiyle değil, klavye kullanma becerisiyle. E-mektuplar yazıyor, ağ ortamlarında sohbetler ediyoruz. Yazma hızımız da artmış durumdadır. Interaktif, yani katılımcı oyunlara, yazı sitelerine girerek "Kimse"sizliğimiz aracılığıyla öykümüzü başkaları ile paylaşıyoruz.

Seksenli ve doksanlı yıllarda medyalardaki hızlı gelişmeler sonucu her türlü görsel-işitsel malzemeyi bilgisayarlara kaydetmek ve işlemek yaygınlık kazanmış, bir tür multimedya pazarı ve sanayisi oluşmuştur. Bir diğer gerçek de, bilgisayar ekranının giderek televizyon ekranının yerini aldığıdır. Bilgisayar ekranı, klavyesi, faresi ile daha çok duyu organına hitap etmekte ve etkin bir katılım olanağı sunmaktadır. Bilgisayar oyunları giderek daha fazla kitap ve televizyon ekranlarının yerini almaktadır. Böylelikle üç boyutlu, multimedyal anlatım tekniği olan yeni bir anlatım ve metin biçemlerinin ortaya çıktığını söyleyebiliriz.. Tüm bu baş döndürücü gelişmelerle birlikte her geçen gün yeni bir program, yeni bir sürüm üretilmektedir⁴⁸². Ayrıca interaktif olarak kurgulanan masal, çocuk öyküleri gibi pek çok multimedyal öykü programları da üretilmektedir.

Ağ kullanıcılarının sayısı tüm dünyada son iki yılda ikiye katlanmıştır(Heidtmann 1999, s.262). Almanya'da birçok dergi veya gazete kendi bağlantılarını kurarak neredeyse yüz bin okur sayısına ulaşmıştır. Akademi dünyasında da artık ciddi, belli bir hakem kurulu olan "E-Journal"/elektronik dergiler söz konusudur. Multimedyal gelişmeler giderek daha çok hayatımızın önemli bir parçası olmakta ve giderek zamanımızın daha fazla bir bölümünü kaplamaktadır. Anılan etkinliklerin çoğu da, (mesleki olanlar hariç) eğlence odaklıdır.

Şu an için bizde ekranlara yansıyan Popyazın örneklerine bakacak olursak, "Çocuklar Duymasın", "Bir İstanbul Masalı", "Eknek Teknesi" vb. ekran metinleri ile, popstar olarak adlandırabileceğimiz ünlülerin çıkarmış olduğu

⁴⁸² Heidtmann'ın(1999, s.262) araştırmasına göre Almanya'da çocuklara yönelik bilgisayar program ürünleri içersinde yaklaşık olarak % 63 bilgisayar oyunları, % 45 de sözlük ve başvuru programları satılmaktadır.

kitapların okunduğunu görürüz. Bunlara örnek olarak ise, Cem Yılmaz, Ferhan Şensoy, Haluk Levent, Kırış, Çelik vd. örnek olarak gösterilebilir. Ahmet Gülüm ve Kemal Gönen'in derledikleri "Dikkat yazılı var" ve "Yine mi yazılı var?" adlı yapıtlar da metin-çizim ve alıntılardan oluşan kolaj tekniğiyle kurgulanan, 2003 yılında da 22. baskısına ulaşmış başka bir örnektir. Bir tür otobiyografi olan ve karakteristik bir Popyazın ürünü olan Kırış'ın "Deli Düş" adlı yapıtının⁴⁸³ ise yalnızca Aralık 2003 içerisinde beş baskı yapmış olması ise, son derece ilginç ve şaşırtıcıdır. Popyazın özelliklerine uygun olarak bir Rock şarkıcı otobiyografisi niteliği taşıyan kitapta, bölüm aralarına serpiştirilen çeşitli çizimlerle birlikte bir bölüm olarak şarkı sözlerine de yer verilmiş, ilk yazıldıkları karalamalar da belge niteliği ile alıntılanmıştır. Kitap bir yerde retrospektiflerle (geri dönüşlerle) süslenmiş anılar kitabıdır. Otobiyografik bilgiler kolajlarla kurgulanmıştır. Akla gelen soru şu: Kırış'ın yapıtının bu kadar kısa bir sürede bu kadar çok baskı yapması yazınsal bir başarı mıdır?. Bu soruya belki de Popyazın açısından evet dememiz gerekecektir.

5. HİPERMETİNLERLE OSMAN ENGİN

Tüm çoklu ortam medyalarında, hipermetin teknik ve özelliklerinin kullanıldığını görmekteyiz. Örneğin Osman Engin kendi internet sayfasında kısa öykülerini birer hipermetin yapısıyla sunmaktadır. Aynı şekilde romanına ilişkin kitap tanıtımlarını, okur değerlendirmelerini ya da diğer otobiyografik bilgileri de yine hipermetin yapısıyla sunmaktadır. Bizler bu metinleri ister okuyabilir, istersek kendi sesinden dinleyebiliriz. Yazarın kendisine dair bilgi ve resimlere de yine aynı metin kurgusuyla ulaşabiliriz.

Türk-Alman Yazınından⁴⁸⁴ "Osman Engin'in eserini, gerek elektronik, gerek diğer medya araçlarına yansımaları açısından örnek gösterebiliriz. Romanın tiyatro ve sinema uyarlamaları da bulunmaktadır. Yazarın internetteki sayfasında yer verdiği kısa öyküleri ise birer "Hipermetin"⁴⁸⁵ özelliği taşımasından ötürü bizim için ayrıca önemlidir. Yine internetteki sayfasında kısa öyküleri dinlemek de olanaklıdır.

www.osmanengin.de web adresindeki sayfasında *Engin'in* eserlerine görsel ve işitsel olarak ulaşılmaktadır. Hipermetin, genel olarak bilgisayar ortamında kullanılan tüm metinlerdir. Bu metinlerin en büyük özelliği de, pencere sistemine dayalı, açıklanmalı yapıda oluşudur. Kısa bir metne, sonsuz metinler dizisi açıklamaları ile eklenebilmektedir. Engin'in sayfasında yer alan yönlendirmelerden (*linklerden*) biri özgeçmiş, biri kısa öyküleri, biri işitsel metinleri, diğeri de kitap hakkındaki yorumları içeren metinlere açıklanmaktadır. Romanı hakkında ise, tanıtıcı bilgi, yorum ve özet sunulmaktadır.

Yazın türü açısından dikkati çeken bir nokta da, gerek romanı, gerek kısa öykülerinde *Engin'in* mizah türüne daha çok yer vermesidir. *Engin'de* olduğu

⁴⁸³ "Deli Düş" başlığını taşıyan kitap, Kırış'ın aynı adlı şarkısından alınmıştır.

⁴⁸⁴ Türk-Alman yazını deyimi, son yıllarda Almanya'da dış göç yazını olarak kullanılmaya başlayan yeni bir terimdir; bkz. F. Zaimoğlu.

⁴⁸⁵ Hypertext.

kadar, *Kerim Pamuk*'un "Langsam sprich, Türke..." adlı yapıtında da mizah türüne başvurulduğunu gözlemleyebiliyoruz. Her iki sanatçıda da göze çarpan ortak yaklaşım, yıllardır zorlukları, çileleri ve sorunları dile getirilen azınlık toplumunun tüm azınlık sorunlarının mizah konusu yapılarak alaya alınmasıdır. Bu yaklaşım, *Aziz Nesin*'de gördüğümüz özeleştirel mizah anlayışı örneğidir.

Özellikle "Türk-Alman yazınında son kuşağın metinlerde kullandığı Türk azınlığın argo – sokak dilini *Ernst*, Popyazın türünün Türk-Alman yazınındaki uzantısı" sayar(*Ernst* 2001, s. 84-85). *F. Zaimoğlu* ise bu dil kullanımını "Kanak-Sprak" olarak adlandırır (*Zaimoğlu: Ernst* 2001).

SONUÇ:

Yazın dünyası günümüzde çoklu medyalar ile birlikte köklü bir değişim geçirmektedir. Bu değişim, geleneksel yazılı kültürün yeri ve konumunun sorgulanmasını gerektirir bir düzeye varmıştır. Kitap ve kitaplar dünyasının yerini artık, çoklu medya ortamları almaya başlamıştır. Bu anlamda sonun başlangıcı söz konusudur. Her ne kadar günümüzde kitapların varlığı tartışılmaz ise de, tüm bu yapıtların yakın bir gelecekte tamamen sanal ortamlara dönüşüp dönüşmeyeceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca içerik olarak da köklü bir değişim söz konusudur. Dolayısıyla çağımızın yeni medyaları bağlamında, ***nasıl bir yazın*** sorusu akla gelmektedir. Acaba yazın eserleri medya aracılığıyla hızla tüketilen popüler ürünler midir? Yoksa çoklu medyalar aracılığıyla daha geniş kitlelere yayılan ve daha çok hayatın içinde olan bir medya mıdır yazın?

Bir de, değişen okuma tekniği bağlamında ***metnin niteliği*** sorunu ile karşı karşıya olduğumuz düşünülmelidir. Zira Popyazın bağlamında estetik denince, söz konusu olan *Andy Warhol* tarzı *Pop-Art* yaklaşımı, başka bir deyişle "*reklam estetiği*" söz konusudur. Yaşayan yazın olarak hipermetin ve medyaları düşünürsek, bir taraftan ne kadar çok okuduğumuzu görerek sevinebilir, öte yandan ise tüm bu metinlerde nitelik ya da yazınsal düzey sorununu tartışabiliriz.

KAYNAKÇA

ERNST, Thomas(2001): *Popliteratur*, Rotbuch yayınevi, Hamburg

EWERS, Hans-Heino(1994):(derl) *Jugendkultur im Adoleszenzroman*. Jugendliteratur der 80er und 90er Jahre zwischen Moderne und Postmoderne. Juventa Yayınevi. Weinheim ve München, s. 7-12.

_____ (1996): *Jugendliteratur der Gegenwart*, Deutschunterricht 4/ 1996.

HEIDTMANN, Horst(1999): *Digital, multimedial, interaktiv*. KJL auf CD-ROM und im Internet. : Renate Raecke(Hg.)/ *"Kinder- und Jugendliteratur in Deutschland"*, Arbeitskreis für jugendliteratur e.V. München, s. 262-267.

ROSEBROCK, Cornelia (1994): *Die Lesekultur Jugendlicher zwischen moderne und Postmoderne* : H.-H Ewers, s. 239-263.

SCHWEIKART, Ralf(1994): *Her mit jungen Lesern*; Börsenblatt yıl: 161, Cilt 75/1994, s. 40.

Anılan Eserler:

GÜLÜM, Ahmet/Kemal GÖNEN (1998): *"Yine mi yazılı var?"*; (22. Baskı 2003), İletişim Yayınları İstanbul.

ENGİN, Osman (1998): *"Kanaken-Gandhi"* dtv – Espresso Yayınevi, 2. Baskı 2002, Berlin.

KIRAÇ, Ali Tufan (2003): *"Deli Düş"*, Nokta Yayınları, 5. baskı, İstanbul.